

PREDGOVOR

K IZDAJI OB 50. OBLETNICI IZVEDBE SOCIALNOTERAPEVTSKE KOLONIJE RAKITNA '75

V letu 2025 mineva 50 let od prve izvedbe socialnoterapevtske kolonije na Rakitni, ki je bila zasnovana kot akcijskoraziskovalni projekt. O tem je bilo leta 1977 na Inštitutu za sociologijo in filozofijo Univerze v Ljubljani izdano obširno raziskovalno poročilo z naslovom *Rakitna 75: Ko morajo otroci in odrasli drugače*. Petdeset let kasneje se dogajanja na Rakitni spomnijo tisti, ki so ga ustvarjali, mlajšim generacijam širše strokovne javnosti pa ni znano. Ker je pol stoletja dolga doba, je treba tudi spomin sodelujočih zbuditi počasi in ga graditi kot stolp, katerega temelje so postavili Anica Mikuš Kos, Bernard Stritih in Stane Saksida. Frane Adam je prispeval zamisel kvalitativne akcijske raziskave, njeno metodološko problematiko pa je v končnem poročilu opisal Blaž Mesec. Kot raziskovalke so sodelovale Darka Podmenik, Dušica Podgornik in Tatjana Samec. Ozadje ideje o koloniji in načrt izvedbe sta opisana v prvem delu knjige.

Ni povsem jasno, kako to, da so se kot vzgojiteljice in vzgojitelji v kolonijo vključili študentke in študenti, ki so sredi sedemdesetih let prejšnjega stoletja veljali za neke vrste intelektualno alternativo, ki se je sestajala v kleti 4. bloka v Študentskem naselju v Ljubljani, kjer so se rojevale vse velike stvari, če lahko ob tej častitljivi obletnici malo pretiravamo. Ena različica zgodbe je, da se je oblast želela približati skupini teh študentk in študentov, da bi imeli nad njimi nekoliko večji nadzor, ker so zaradi svojih idej veljali za potencialno nevarne političnemu režimu. Druga različica pa je, da so v Slovenijo iz tujine prinesli veliko znanja o drugačnih psihoterapevtskih pristopih, kot so koncept neavtoritarne vzgoje, nasprotovanje psihiatrizaciji

duševnega zdravlja (antipsihiatrija), neopresivne terapevtske in psihodinamske tehnike in grajenje skupnosti ter medsebojnih vezi. Verjetno je resnica nekje vmes med poskusi oblasti nadzorovati »težavne elemente« na univerzah in med tem specifičnim znanjem in filozofijo soodvisnosti, neavtoritarnosti in demokratične, nenasilne vzgoje otrok, o čemer lahko beremo v III. delu knjige. Kot piše Stane Saksida (1980), je oblast deloma to razumela kot pravo pot k uresničitvi samoupravljanja.

Na Rakitni se je tako leta 1975 zbralo okoli 30 otrok in 9 vzgojiteljic in vzgojiteljev, ki so skupaj preživeli mesec dni v odprtem naravnem okolju, se dobro spoznali in povezali. Leto kasneje so kolonijo ponovili s 45 otroki, z njimi pa je bilo 15 vzgojiteljic in vzgojiteljev. Otroci so bili stari od 9 do 15 let, več je bilo dečkov kot deklic. Odrasli so večinoma še študirali, najpogosteje psihologijo, sociologijo, filozofijo, književnost in drugo. Otroci so imeli veliko nakopičenih težav, ki so izhajale iz življenjskih, okoljskih in družinskih okoliščin. O tem lahko beremo v II. delu knjige, v katerem nekatere vzgojiteljice in vzgojitelji pišejo o dinamiki v skupini, o odnosu z otroki in o svojem razumevanju njihovih težav in konteksta.

Obletnica kolonije je hkrati tudi obletnica akcijskega raziskovanja, ki je bilo v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja dokaj nova oblika raziskovanja. Akcijska raziskava Rakitna je bila po mnenju Vogrinca (2008, str. 41) prva raziskava v Sloveniji, ki je uporabila kvalitativno metodologijo za spremljanje izvajanja kolonije. Obširno raziskovalno poročilo o Rakitni 75 in 76 je objavljeno v IV. delu knjige.

V prvotno besedilo smo minimalno posegli, le toliko, kolikor je bilo potrebno, da bi ga pripravili za knjižno izdajo. Prvotno poročilo je bilo izdano na okoli 350 straneh ciklostiranega besedila, ki smo ga najprej digitalizirali, popravili napake, ki so nastale pri pretvorbi v računalniško obliko, oblikovno poenotili, nato lektorirali in oblikovali za knjižno izdajo. Lektorski popravki niso pretirano posegali v besedišče, ki odraža duh takratnega časa, zato kakšni izrazi zvenijo nekoliko tuje ali pa naletimo na ženske priimke, ki so pisani kot svojilni pridevniki. Ne glede na to so besedila bogata in ustvarjajo novo znanje, ki je pomembno tudi za sedanjost.

Uredniški odbor se je odločil, da v to knjigo ne bo uvrščeno besedilo iz dodatka k raziskovalnemu poročilu, ki je zajemalo navodila za vaje. Celotno besedilo je dostopno v knjižnici Fakultete za socialno

delo. K prvotnemu poročilu smo dodali tri besedila, in sicer besedilo Saša Kosa o prostovoljstvu, Bogdana Lešnika o alternativnih pogledih na neprilagojenost otroka in besedilo Sonje Žorga z analizo evalvacijskih vprašalnikov za otroke. Prvi dve besedili in izpolnjene evalvacijske vprašalnike je našla Anica Mikuš Kos pri urejanju svojega arhiva. Sonja Žorga pa je za to izdajo knjige analizirala vprašalnike in napisala poročilo. Dodali smo tudi fotografije, ki besedila spreminjajo v podobe in veliko povedo o dogajanju v koloniji.

Pod besedili ni navedene veliko literature, kar je odraz načina pisanja v tistem času. Ko se je besedila še tipkalo na pisalni stroj, so ljudje pisali »iz glave« in ne s spleta. Večina besedil se nanaša na refleksijo izkušnje iz kolonije ali pa so pisana na podlagi spoznanj iz enega ali dveh temeljnih teoretskih del. Sedaj pišemo tako, da smo poglobljeni študij temeljnih del zamenjali za celo množico kratkih besedil, zato so sezname literature včasih daljši od besedil, če smo lahko malo cinični. Na to opozarjamo predvsem zato, da ne bi podcenili teoretske vrednosti besedila. S časovne distance so tudi avtorice in avtorji svoja dela na novo spoznali. Čeprav bi lahko marsikaj spremenili, so dovolili objavo prvotnih besedil, ker je pomembno slediti njihovi zgodovinski vrednosti, ki veliko pove o času, v katerem so nastala. Gre za besedila, ki so relevantna tudi za sedanjí čas, ker ponujajo odgovore na marsikatero pereče družbeno vprašanje, ne le vzgoje otrok, temveč pomena neavtoritarnosti, skupnosti, medsebojne povezanosti, spoštovanja in razumevanja človeških stisk ter iskanja načinov delovanja, ki ljudi ne poškodujejo, temveč jim dajo moči za vsakdanje delovanje.

Nasploh je bilo delo na knjigi tudi arheološko delo, ker smo iz pozabe izkopavali pomembne artefakte, po delcih sestavljali celotno zgodbo, obujali spomine ob fotografijah in se spominjali odraslih in otrok, dokler se celotno dogajanje ni izrisalo tako domače, kot da bi se zgodilo včeraj.

Knjiga je izšla s finančno pomočjo Fakultete za socialno delo, ki v letu 2025 praznuje 70. obletnico izobraževanja za socialno delo. Bernard Stritih in Blaž Mesec sta bila v času izvedbe kolonije že zaposlena na takratni Višji šoli za socialne delavce. Anica Mikuš Kos, Bernard Stritih, Bojan Baskar in Srna Mandič sestavljajo odbor za načrtovanje dogodka ob 50. obletnici kolonije, Vesna Leskošek pa je kot članica tega odbora prevzela organizacijske in izvedbene naloge ter uredila knjigo. Bojan Baskar, Majda Širca, Sonja Žorga

in Sašo Kos so prispevali fotografije in pomagali pri iskanju stika z ostalimi vzgojiteljicami in vzgojitelji na Rakitni '75 in '76. Vse avtorice in avtorji prvotnih besedil so dovolili ponatis. Srečko Fišer, Vera Klemenčič, Rajko Vidrih, Darka Podmenik, Frane Adam, Alenka Bogovič, Marijana Jakše, Gianna Renata Daneu (sedaj Djaba) in Jerneja Fišer (takrat Žuraj) so se prijazno odzvali povabilu k sodelovanju. Nekaj vzgojiteljic in vzgojiteljev nismo mogli izslediti, vendar ne bomo odnehali z iskanjem.

Nekaterih članov skupine ni več med nami. Spominjali se bomo pomembnega prispevka Staneta Saksida, Mirjane Mihajlovič, Bogdana Lešnika, Juleta Merslaviča, Andreja Mrevljeta in Tatjane Samec k zasnovi in izvedbi kolonije.

Vesna Leskošek, sourednica

Literatura

- Saksida, S. (1980). Raziskava – terapevtska kolonija na Rakitni. *Slovenija paralele, časopis za družbena in gospodarska vprašanja*, št. 70. Ljubljana: Epid paralele.
- Vogrinc, J. (2008). *Kvalitativno raziskovanje na pedagoškem področju*. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.